

Reg.nr. 74000240
Tatari 25
10116 Tallinn
EESTI

Tel: +372 617 7900
E-mail: koda@notar.ee
Veebileht: www.notar.ee

Lp hr Ando Kiviberg
Riigikogu põhiseaduskomisjoni esimees
Lossi plats 1a
15165 TALLINN
(saadetud e-posti teel)

Teie: 09.04.2026 e-kirjaga
Meie: 27.04.2026 nr 6-1/29-1

Arvamuse esitamine kohtute seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse (kohtumenetluse kiirendamine) 854 SE kohta

Lugupeetud Riigikogu põhiseaduskomisjon

Pöördume Teie poole seoses kohtute seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse (kohtumenetluse kiirendamine) eelnõu 854 SE (*edaspidi nimetatud eelnõu*) plaanitavate muudatustega. Juhime tähelepanu, et kuigi eelnõu muudatused puudutavad notareid ja notariaadi toimimist laiemalt, on meiega konsulteeritud vaid Notari distsiplinaarvastustute seaduse muudatuse osas. Seetõttu täname Teid väga Notarite Koja kaasamise eest. Kinnitame, et soovime osaleda eelnõu arutelul komisjoni istungil.

Esmalt juhime tähelepanu laiemale, süsteemsele probleemile.

- 1) Kohtumenetluse kiirendamise eelnõu üks eesmärkidest on kohtusse jõudvate tsiviilvaidluste vähendamine ja kohtuväliste lahenduste leidmine. Hääbuva notariaadiga ei ole võimalik seda eesmärki saavutada.**

Notar on avalik-õigusliku ameti kandja, kellele riik on delegeerinud õigussuhete turvalisuse tagamise ja õigusvaidluste ennetamise ülesande. Usume, et notariaat on seni saanud sellega väga hästi hakkama. Notariaati ei ole rahastatud riigi poolt, notarid on seni alati toetanud oma pädevuse laiendamist, ise arendanud notariteenuse üha sisulisemaks ja kliendile mugavamaks. Andmevahetus riigi andmekogudega toimub klienti koormamata turvaliselt, osasid riigi andmekogusid on Notarite Koda ise hakanud oma kuludega pidama, notarid on koolitatud ja 30 aastat hoolitsenud ise oma järelkasvu eest. **Riigi kohustus on hoida notari tasud adekvaatsena. Täna see nii ei ole.** Riik teab probleemi, aga ei lahenda. Notari tasude ajakohastamisega on justiitsministeeriumis tegeletud vähemalt 7 aastat, valitsus on lisanud notariteenuse kättesaadavuse tagamise enda tegevusprogrammi, eelnõu on valitsusele esitatud 1,5 aastat tagasi, kuid seda ei menetleta.

Notarite arv on vähenenud, töökoormus on kõrge. On paratamatu, et teenuse kättesaadavus ja kvaliteet hakkavad langema olukorras, kus bürood tuleb pidada tänaste hindade, palgaootuse ja maksudega, kuid 30 aastat tagasi määratud tasudega. Tahtmata koormata eelnõu materjale pikemalt notaritasude teemaga, siis **kinnitame, et notariaadi olukord on kriitiline**¹.

Kohtumenetluse kiirendamise eelnõu lähtub eeldusest, et notarid täidavad oma praeguseid ülesandeid jätkuvalt vähemasti sama hästi kui seni ja hakkavad veel rohkem inimesi suunama kokkulepetele ja ennetama vaidlusi. Inimeste nõustamiseks kokkulepete tegemisel on vaja aega. Notaril, kes on sunnitud oma päeva tihedalt tehinguid täis planeerima, et saaks palgad ja maksud makstud, ei ole kliendiga suhtlemisel aega, et süveneda toimingut otseselt mittepuudutavasse. Kokkulepete sündi ei saa toetada ka see notari, keda enam ametis ei ole².

Notariaadi jätkuv nõrgenemine võib viia kohtuvaidluste arvu ja menetlusaegade kasvuni.

Peame oluliseks, et eelnõud menetledes hinnatakse realistlikult kohtumenetluse kiirendamiseks kavandatud muudatuste rakendatavust praktikas. Näiteks on eelnõu seletuskirjas toodud, et „*Hagimenetluses riigilõivude suurendamine suunab menetlusosalisi rohkem otsima kohtuvälist kompromissi.*“ Samas ei ole analüüsitud, kas kõigile Eesti elanikele on õigusnõu kättesaadav ja kes neid toetab kohtuvälistele kompromissidele jõudmisel. Eelnõu seletuskirjas ei esine sõna „õigusnõu“ ega „õigusnõustamine“, õigusabist ei räägita kordagi selle kättesaadavuse seisukohast. Advokatuur suudab tagada maksejõulisele kliendile õigusabi, riigi õigusabi saab aga vaid kohtusse pöördumiseks ja selle ressursid on väga piiratud, tasuta õigusnõustamist riik enam ei paku.

Eelnõuga piiratakse juurdepääsu õigusemõistmisele ning soovitakse, et inimesed leiaks muud kohtuvälised lahendused. Seetõttu tuleks eelnõu menetleda koos notari tasude ajakohastamisega.

2) Abielu lahutamise hagiavalduse riigilõivu tõstmine

Eelnõuga plaanitakse tõsta hagiavalduse esitamisel abielu lahutamiseks või kooselulepingu lõpetamiseks riigilõivu 100 eurolt 310 euroni ehk üle kolme korra. Muudatuse eesmärk on suunata inimesi enam kasutama kohtuväliseid lahendusi, eelkõige perekonnaseisuasutust või notarit. Seletuskirjas tuuakse välja, et abielu lahutamine perekonnaseisuasutuses on odavam (riigilõiv 90 eurot) ning notari juures tuleb tasuda notari tasu 64 eurot, mida eelnõuga ei muudeta.

Peame sellist lähenemist problemaatiliseks. Riik soovib kohtumenetluse kallinemise kaudu suunata inimesi notarite poole, kuid samal ajal ei ole hinnatud notariteenuse tegelikku sisu, töömahtu ega vastutust. **Notari tasu abielu lahutamisel on 64 eurot, tegemist on notari jaoks kahjumliku toiminguga** ehk notaribüroo kulud toimingu tegemiseks on kõrgemad kui saadav tasu. Abielu lahutamine notari juures ei ole pelgalt vormistamistoiming, vaid sisuline õigusteenus, millega kaasneb oluline nõustamis- ja selgitamiskohustus.

Vastavalt notariaadiseaduse §-le 30 peab notari abielu lahutamise avalduse vastuvõtmisel selgitama pooltele lahutamiseiga seotud õiguslikke tagajärgi, sealhulgas perekonnasiseseid

¹ [Notaritasude tõus ootab endiselt valitsuse heakskiitu](#)
[Intervjuu notari Tiit Sepaga notariteenuse olukorrast](#)

² [Paidest lahkuva notari arvamislugu](#)

ülalpidamiskohustusi, samuti välja selgitama lahutusele kohaldatava õiguse, teavitama pooli õiguse valiku kokkuleppe võimalusest ning selgitama selle sisu ja tagajärgi. Lisaks kontrollib notar poolte tahte vastavust seadusele ning aitab ennetada hilisemaid vaidlusi, eelkõige vara jagamise, ülalpidamise ja muude perekonnaõiguslike küsimuste osas.

Mõistame, et just notari juures abielu lahutamine võiks olla riigis eelistatuim ja aitaks kaasa kohtumenetluste arvu vähendamisele. Ilma õigusliku nõustamiseta perekonnaseisuasutuses vormistatud lahutused ei väldi sageli hilisemaid vaidlusi vara jagamise või laste suhtluskorra määramise osas.

Samas ei saa toetada olukorda, kus riik ühelt poolt tõstab kohtumenetluse hinda eesmärgiga suunata inimesi notarite juurde, kuid teiselt poolt ei analüüsi ega korrigeeri notaritasude regulatsiooni. Selline lähenemine tekitab tasakaalustamatuse. Juhul, kui inimesed hakkavad pöörduma rohkem notari poole ja notarid peavad hakkama tegema senisest veel rohkem alla omahinna tööd, kannatab notaribüroo majanduslik toimetulek ja teenuse kvaliteet.

Samuti leiame, et riigilõivu märkimisväärne tõstmine ei tohiks olla peamine ega ainus meede isikute käitumise suunamiseks. Kohtusse pöördumise võimalus peab jääma sisuliselt kättesaadavaks ning riigilõivu järsk kasv võib piirata ligipääsu õigusemõistmisele, eriti sotsiaalselt haavatavamate isikute puhul.

Notarite Koda leiab, et paralleelselt kohtulõivude muutmisega tuleb ajakohastada notaritasud.

Oleme valmis eelnõu edasise menetlemise käigus koos Justiits- ja Digiministeeriumiga analüüsima abielu lahutamise ja teiste perekonnaõiguslike toimingutega seotud notaritasude regulatsiooni, et tagada õiglane, tasakaalustatud ja jätkusuutlik süsteem.

3) Notari distsiplinaarvastutuse seadus

Eelnõuga plaanitakse tunnistada kehtetuks notari distsiplinaarvastutuse seaduse § 6³ lõike 4 neljas ja viies lause.

Sätte kehtiva sõnastuse järgi võib aukohus taotleda halduskohtult abi tõendite kogumiseks või nende tagamiseks. Halduskohus lahendab aukohtu taotluse halduskohtumenetluse seadustiku haldustoiminguks loa andmise sätete järgi määrusega.

Seletuskirja kohaselt võib tõendite kogumisel abi osutamise kohustus potentsiaalselt kohtute töökoormust suurendada, sest ei kuulu kohtu põhifunktsiooni – õigusemõistmise – juurde. Seetõttu ei ole põhjendatud sellise ülesande panemine kohtule. Ning kõnealuse regulatsiooni asemel võiks kaaluda notari distsiplinaarvastutuse seaduse muutmist selliselt, et aukohtul oleks paremad võimalused oma menetluse läbiviimiseks ja vajalike tõendite kogumiseks ilma kohtu kaasamise vajaduseta.

Märgime, et Notarite Koja aukohus ei ole praktikas mitte kunagi kasutanud eelmainitud sätte alusel tõendite kogumisel või nende tagamisel halduskohtult abi. Seega ei ole tegemist praktikas kasutatava võimalusega ning kohtute koormust antud sätte olemasolu tegelikkuses ei mõjuta.

Samas on meie hinnangul oluline, et aukohtul oleks võimalik pöörduda tõendite kogumise vajaduse korral pädeva ja erapooletu asutuse poole, kellel on olemas sellekohane praktiline kogemus. Kehtival regulatsioonil on preventatiivne, vaidlusi ärahoidev mõju.

Arvesse võttes eeltoodut teeme ettepaneku jätta eelnõu §-s 10 toodud notari distsiplinaarvastutuse seaduse § 6³ lõike 4 neljandat ja viiendat lauset puudutav muudatus eelnõust välja.

Loodame, et eelnõu edasisel menetlemisel on võimalik meie arvamuse ja ettepanekutega arvestada.

Lugupidamisega

Merle Saar-Johanson

Notarite Koja esimees
(allkirjastatud digitaalselt)

Koopia: Justiits- ja Digiministeerium